

Každé
slovo
má význam

MLUV SE MNOU, POSLOUCHEJ MĚ

S LÁSKOU
A TRPĚLIVOSTÍ
ROSTOU
SLOVA

PRAKTICKÉ
TIPY
A INSPIRACE
NA KAŽDÝ
DEN

Průvodce pro rodiče o rozvoji řeči
u dětí předškolního věku

HRY,
AKTIVITY
A ODPOVĚDI
NA ČASTÉ
OTÁZKY

JAK SPOLEČNĚ PODPOROVAT KOMUNIKACI,
SEBEVĚDOMÍ A RADOST Z MLUVENÍ

Mateřská škola
PRAHA 5 PODBĚLOHORSKÁ

Společně budujeme pevné základy pro budoucnost našich dětí plnou porozumění, přátelství a otevřených slov.

Úvodní slovo ředitelky školy

Vážení rodiče,

řeč není jen prostředkem k dorozumění. Pomáhá dítěti vyjadřovat potřeby a pocity, navazovat vztahy, porozumět okolnímu světu a postupně se v něm osamostatňovat. Je také důležitým základem pro pozdější učení, čtení, psaní a úspěšný vstup do školy.

Nejdůležitějším jazykovým vzorem dítěte jste právě vy – jeho rodiče a nejbližší lidé. Rozvoj řeči přitom nevyžaduje drahé pomůcky ani složité úkoly. Dítě se učí především při společném povídání, hře, čtení, zpívání, pohybu a při běžných každodenních činnostech.

Tato brožura nabízí jednoduché a praktické náměty, jak můžete rozvoj řeči svého dítěte přirozeně podporovat od nejútlejšího věku až do nástupu do základní školy. Samostatná pozornost je věnována také dětem, které vyrůstají ve vícejazyčném prostředí nebo jejichž mateřským jazykem není čeština.

Každé dítě se vyvíjí vlastním tempem. Potřebuje především bezpečí, trpělivost, pozornost a dostatek příležitostí mluvit, naslouchat, objevovat a sdílet své zážitky.

Přejeme vám mnoho radosti ze společných rozhovorů, her a každodenních objevů.

Jak průvodce vznikl

Tento průvodce vznikl jako jeden z výstupů projektu **Erasmus+** a navazuje na zkušenosti, které jsme získali při návštěvě mateřské školy v rakouském **Wolfsthalu**.

Během zahraniční mobility nás zaujala brožura věnovaná podpoře řeči a komunikace dětí, kterou tamní mateřská škola využívá při spolupráci s rodiči. Její srozumitelné zpracování, praktické zaměření a důraz na každodenní komunikaci nás inspirovaly k vytvoření vlastního materiálu pro rodiny dětí naší mateřské školy.

Přály jsme si, aby také rodiče našich dětí měli k dispozici přehledného a praktického průvodce, který jim nabídne jednoduché náměty, jak podporovat řeč, porozumění, vyprávění i radost ze společného rozhovoru v běžném rodinném životě.

Průvodce není doslovným překladem rakouského materiálu. Vytvořili jsme její vlastní českou podobu, přizpůsobenou potřebám našich dětí, rodin a prostředí mateřské školy. Zvláštní pozornost jsme věnovali také dětem vyrůstajícím ve vícejazyčném prostředí a dětem s odlišným mateřským jazykem.

Děkujeme partnerské mateřské škole v rakouském Wolfsthalu za inspiraci a sdílení dobré praxe, která nám umožnila přenést další cennou zkušenost z projektu Erasmus+ do každodenní práce naší školy.

Mgr. Dagmar Trčková, MBA
ředitelka školy

Obsah

Úvodní slovo ředitelky školy	2
1. Řeč začíná dříve, než dítě vysloví první slovo	4
2. Každý den je příležitost k rozhovoru	5
3. Hra, pohyb a smysly podporují řeč	7
4. Knihy, příběhy, písničky a říkadla	9
5. Když dítě mluví jinak nebo dělá chyby	13
6. Dítě vyrůstá ve více jazycích	15
7. Obrazovky a digitální média.....	19
8. Nástup do mateřské školy a nové jazykové prostředí.....	22
9. Kdy dítě potřebuje více podpory	26
10. Jak může rodina rozvoj řeči podporovat každý den	29
11. Desatero pro podporu řeči dítěte	35
12. Nejčastější otázky rodičů	37
13. Hry, které rozvíjejí řeč	40
14. Kam se obrátit, když potřebujete radu nebo pomoc.....	45
15. Závěrečné slovo ředitelky školy	48

1. Řeč začíná dříve, než dítě vysloví první slovo

1 Řeč začíná dříve, než dítě vysloví první slovo

Dítě vnímá hlas svých blízkých již před narozením. Po narození postupně poznává melodii řeči, rytmus, intonaci a význam jednotlivých zvuků. Učí se tím, že poslouchá, pozoruje obličej dospělého, reaguje na jeho úsměv a postupně se samo pokouší komunikovat.

Co můžete dělat

- Mluvte na dítě klidným a přirozeným hlasem.
 - Popisujte, co právě děláte: „Teď tě obléknu. Tady je ponožka.“
 - Reagujte na broukání, úsměvy, gesta a pohledy dítěte.
 - Napodobujte jeho zvuky a nechte mu čas odpovědět.
- Zpívejte jednoduché písničky a říkejte krátká říkadla.
 - Udržujte při komunikaci oční kontakt.
 - Berte dítě často do náruče. Pocit bezpečí podporuje chuť komunikovat.

Důležité je:

Dobře slyšet je základním předpokladem pro správný rozvoj řeči. Pokud dítě nereaguje na hlasité zvuky, neotáčí se za hlasem, přestane žvatlat nebo máte pochybnosti o jeho sluchu, obraťte se na dětského lékaře.

Hlavní myšlenka první kapitoly

Dítě se neučí řeč z obrazovky. Učí se v živém vztahu s člověkem, který mu naslouchá, reaguje na něj a dává mu čas

2. Každý den je příležitost k rozhovoru

2 Každý den je příležitost k rozhovoru

Dítě se učí řeč především v běžných situacích. Nemusíte pro něj připravovat zvláštní úkoly ani dlouhé procvičování. Nejvíce mu pomáhá, když s ním mluvíte při tom, co právě společně děláte.

Při oblékání, jídle, cestě ven, uklízení nebo koupání dítě slyší nová slova, učí se spojovat je s konkrétními předměty a činnostmi a postupně jim začíná rozumět.

Mluvte o tom, co právě děláte

Popisujte dítěti jednoduchými větami běžné situace:

- „Teď si oblékneme bundu.“

- „Zapneme zip.“
- „Nakrájíme jablko.“
- „Nalijeme vodu do hrnečku.“
- „Boty dáme vedle dveří.“
- „Venku prší, vezmeme si deštník.“

Dítě tak spojuje slova s tím, co vidí, slyší, cítí a samo prožívá.

Nechte dítě také mluvit

Rozhovor není jen řada pokynů a otázek. Dítě potřebuje čas, aby mohlo samo reagovat, hledat slova a dokončit svou myšlenku.

Po otázce chvíli počkejte. Neodpovídejte za dítě příliš rychle a neskákejte mu do řeči.

Místo:

„Co jsi dělal ve školce? No tak, řekni něco.“

můžete říci:

„Vidím, že sis přinesl obrázek. Pověš mi o něm?“

Pomáhá také mluvit o konkrétní situaci:

„S kým sis dnes hrál?“

„Co bylo dnes legrační?“

„Co jste měli k obědu?“

„Co se ti dnes nejvíc povedlo?“

Buďte při rozhovoru dítěti nablízku

Při povídání si pokud možno sedněte nebo se skloňte tak, abyste byli s dítětem v úrovni očí. Dítě lépe vnímá váš obličej, pohyby rtů i výraz a cítí, že mu skutečně věnujete pozornost.

Každý den si zkuste najít alespoň krátkou chvíli, kdy nebudete současně sledovat telefon, televizi ani dělat jinou činnost.

I deset až patnáct minut plné pozornosti může být pro dítě velmi cenných.

Rozšiřujte to, co dítě řekne

Když dítě řekne krátkou větu, můžete ji přirozeně doplnit.

Dítě řekne:

„Auto jede.“

Dospělý může odpovědět:

„Ano, červené auto jede rychle po silnici.“

Dítě řekne:

„Pejsek spí.“

Dospělý může říci:

„Pejsek spí v pelíšku, protože je unavený.“

Dítě slyší správnou a bohatší podobu věty, aniž by mělo pocit, že je zkoušené.

Používejte pestrrou řeč

Nebojte se používat různá slova pro podobný význam:

- velký, obrovský, vysoký,
- hezký, krásný, barevný,
- jít, kráčet, běžet, pospíchat,
- dívat se, pozorovat, prohlížet si.

Nová slova vždy spojujte s konkrétní situací, obrázkem nebo zážitkem. Dítě si je tak lépe zapamatuje.

Zapojte dítě do běžných činností

Velmi cenné jsou činnosti, při kterých dítě nejen poslouchá, ale také samo něco dělá:

- připravuje jednoduché jídlo,
- míchá těsto,
- prostírá stůl,
- třídí prádlo,
- zalévá květiny,
- uklízí hračky,
- nakupuje,
- pomáhá na zahradě.

Při těchto činnostech dítě poznává význam slov jako plný, prázdný, těžký, lehký, mokrá, suchý, více, méně, první, poslední, vedle nebo pod.

Ptejte se tak, aby dítě mohlo přemýšlet

Některé otázky mají jen jednu krátkou odpověď:

„Je to červené?“

„Ano.“

Jiné otázky vybízejí dítě k delšímu vyjádření:

„Co myslíš, že se stane?“

„Proč se ta věž z kostek zbořila?“

„Jak bychom to mohli opravit?“

„Co bychom potřebovali vzít s sebou?“

Takové otázky podporují nejen řeč, ale také myšlení, představivost a schopnost řešit problémy.
Co říkají odborníci

Dítě se řeč neučí pouze posloucháním jednotlivých slov. Potřebuje zároveň vidět a prožívat jejich význam.

Pojmy jako teplý, studený, hladký, drsný, těžký nebo lehký pochopí nejlépe tehdy, když se jich může dotknout, porovnat je a samo s nimi pracovat.

Největší význam má přímý kontakt s druhými lidmi. Rozhovor, společná hra a skutečný zážitek podporují rozvoj řeči více než pasivní sledování obrazovky.

Hlavní myšlenka 2.kapitoly

Dítě potřebuje nejen slyšet slova. Potřebuje zažít, co znamenají, a mít možnost samo je používat.

3. Hra, pohyb a smysly podporují řeč

- stavět z kostek a různých materiálů,
- modelovat, trhat, stříhat a lepit,
- přelévát, přesypávat a třídit,
- pomáhat při vaření a pečení,
- chodit ven, běhat, skákat, lézt a balancovat,
- pozorovat přírodu a změny během roku.

Při těchto činnostech mluvíte o tom, co dítě dělá a co se právě děje:

„Voda teče.“

„Písek je mokrá.“

„Kámen je těžký a list je lehký.“

„Věž je vysoká.“

„Těsto je měkké a lepkavé.“

Dítě poznává svět celým tělem. Potřebuje se dívat, poslouchat, dotýkat se, pohybovat, zkoušet, porovnávat a objevovat. Právě z těchto zkušeností vzniká porozumění slovům.

Když dítě něco drží, přelévá, staví, mačká, třídí nebo ochutnává, učí se nejen nové dovednosti, ale také nové pojmy. Řeč se proto nerozvíjí odděleně od hry a pohybu.

Nechte dítě svět skutečně prožívat

Dávejte dítěti dostatek příležitostí:

- hrát si s vodou, pískem a přírodninami,

Pohyb a řeč patří k sobě

Při pohybu se dítě učí vnímat své tělo, prostor i vztahy mezi předměty. Přirozeně si osvojuje výrazy:

- nahoře a dole,
- před a za,
- vedle a mezi,
- rychle a pomalu,
- blízko a daleko,
- první a poslední.

Můžete si hrát například na jednoduché pohybové úkoly:

„Stoupni si za židli.“

„Polož míč pod stůl.“

„Přeskoč čáru.“

„Jdi pomalu a potom rychle.“

„Najdi něco, co je výš než ty.“

Dítě tak spojuje slovo s vlastním pohybem a lépe mu rozumí.

Jemná motorika pomáhá celkovému vývoji

Práce rukou a prstů podporuje soustředění, koordinaci a samostatnost. Vhodné jsou například:

- navlékání,
- skládání drobných dílků,
- zapínání knoflíků a zipů,
- kreslení,
- modelování,
- práce s kolíčky,
- trhání a mačkání papíru,
- bezpečné používání dětských nůžek.

Dítě při těchto činnostech potřebuje čas. Nesnažte se vše udělat za něj, i když by to bylo rychlejší.

Zapojte všechny smysly

Dítě si slova lépe zapamatuje, když je propojí s vlastním zážitkem.

Můžete společně zkoumat:

- co je hladké a co drsné,
- co voní a co nevoní,
- co je sladké, kyselé nebo hořké,
- co je měkké a co tvrdé,
- co je teplé a co studené,
- co vydává hlasitý nebo tichý zvuk.

Ptejte se:

„Jaké to je?“

„Co ti to připomíná?“

„Čím se tyto věci liší?“

„Které je těžší?“

„Co slyšíš?“

Podporujte samostatnost

Nechte dítě přiměřeně věku:

- oblékat se,
- prostírat,
- uklízet své věci,
- nalévat si pití,
- pomáhat s přípravou jídla,
- pečovat o rostliny,
- rozhodovat mezi dvěma možnostmi.

Dítě se při tom učí plánovat, vyjadřovat své potřeby a mluvit o tom, co chce nebo co se mu podařilo.

Co říkají odborníci

Dítě potřebuje pro svůj rozvoj konkrétní zkušenosti. Nestačí pouze slyšet slovo „drsné“. Musí se dotknout drsného povrchu. Nestačí slyšet slovo „těžké“. Potřebuje zvednout dva předměty a porovnat je.

Pohyb, vnímání, myšlení a řeč se vzájemně podporují. Čím více má dítě možnost bezpečně objevovat a samo jednat, tím bohatší základ si vytváří pro porozumění a komunikaci.

Hlavní myšlenka 3. kapitoly

Nejlepší učebnou dítěte je skutečný svět a nejlepší cestou k poznání je vlastní zkušenost.

4. Knihy, příběhy, písničky a říkadla

Společné čtení patří k nejučinnějším způsobům, jak přirozeně rozvíjet řeč dítěte. Dítě při něm poznává nová slova, učí se porozumět souvislostem, soustředit se, naslouchat a postupně také samo vyprávět.

Nejde přitom jen o samotné přečtení textu. Největší význam má společně strávený čas, prohlížení obrázků, rozhovor o příběhu a radost ze sdíleného zážitku.

Čtete spolu každý den

Najděte si pravidelnou chvíli, kdy budete mít na dítě klid. Nemusí jít o dlouhé čtení. I deset až patnáct minut denně má velký význam.

Můžete číst:

- před spaním,
- po návratu ze školky,
- při odpočinku,
- při cestování,
- během čekání u lékaře,
- kdykoli si dítě samo přinese knížku.

Důležitější než délka je pravidelnost a

příjemná atmosféra.

Nechte dítě vybírat

Dítě může chtít číst jednu knížku stále dokola. To je zcela v pořádku. Opakování mu pomáhá zapamatovat si slova, věty i děj a dává mu pocit jistoty.

Nechte ho:

- vybrat knihu,
- otáčet stránky,
- ukazovat na obrázky,
- doplňovat známá slova,
- rozhodovat, kterou část si přečtete znovu,
- příběh samo převyprávět.

O obrázcích si povídejte

U menších dětí nemusíte vždy číst celý text. Někdy stačí společně prohlížet obrázky a mluvit o tom, co na nich vidíte.

Můžete se ptát:

„Koho vidíš na obrázku?“

„Co právě dělá?“

„Jak se asi cítí?“

„Co se podle tebe stane dál?“

„Kde je schovaný pejsek?“

„Co bys udělal ty?“

Dítě tak nepouze pojmenovává věci, ale učí se také přemýšlet, předvídat a vyjadřovat vlastní názor.

Podporujte vyprávění

Vyprávění pomáhá dítěti řadit události ve správném pořadí a srozumitelně sdělovat své zážitky.

Začněte společně:

„Nejdříve přišel medvěd do lesa. Potom...”

Dítě může pokračovat vlastními slovy. Není důležité, zda si pamatuje všechny podrobnosti. Podstatné je, že se snaží vytvořit vlastní sdělení.

Pomoci mohou také otázky:

- Kdo v příběhu vystupoval?
- Kde se příběh odehrával?
- Co se stalo nejdříve?
- Co následovalo potom?
- Jak příběh skončil?
- Co se ti líbilo nejvíce?

Vymýšlejte vlastní příběhy

Příběh nemusí být vždy v knížce. Můžete ho společně vytvořit:

- podle obrázku,
- podle fotografie,
- s oblíbenou hračkou,
- podle zážitku z výletu,
- při cestě autem,
- před spaním.

Začněte například:

„Jednoho rána se malý zajíček probudil a zjistil, že...”

Potom nechte dítě rozhodovat, co bude dál. Vlastní příběhy rozvíjejí fantazii, slovní zásobu a schopnost souvisle mluvit.

Zpívejte a říkejte říkadla

Písničky, básničky a říkadla pomáhají dítěti vnímat rytmus, melodii a zvukovou stránku řeči. Opakující se části se dítě snadno učí a postupně se přidává.

Vhodné jsou:

- lidové písničky,
- jednoduchá říkadla,
- rozpočítadla,
- ukolébavky,
- hry s prsty,
- básničky doprovázené pohybem.

Propojení slov s pohybem usnadňuje zapamatování a přináší dítěti radost.

Hrajte si se slovy a zvuky

Při běžné hře můžete zkoušet:

- hledat slova začínající stejným zvukem,
- vytleskávat slabiky,
- poznávat zvuky zvířat a předmětů,
- hledat slova, která se rýmují,
- šeptat, mluvit hlasitě nebo pomalu,
- napodobovat různé hlasy postav.

Tyto hry mají být lehké a zábavné. Dítě nemá mít pocit, že je zkoušené.

Navštěvujte knihovnu

Knihovna nabízí dítěti možnost vybírat z velkého množství knih a pravidelně objevovat nové příběhy. Společná návštěva může být krásným rodinným rituálem.

Nechte dítě, aby si samo vybralo alespoň jednu knihu. Jeho zájem je důležitým předpokladem k tomu, aby se ke čtení rádo vracelo.

Čtení v rodném jazyce má velkou hodnotu

V rodinách, kde se používá více jazyků, čtěte a vyprávějte také v jazyce, který ovládáte nejlépe. Bohatá slovní zásoba a porozumění v mateřském jazyce dítěti pomáhají při učení dalších jazyků.

Dítě může mít jednu knihu i ve více jazykových verzích. Příběh může například jeden rodič vyprávět česky a druhý jiným jazykem.

Co říkají odborníci

Při společném čtení dítě neslyší pouze nová slova. Učí se také chápat vztahy mezi událostmi, rozpoznávat pocity postav, soustředit se a předvídat další vývoj příběhu.

Dítě, kterému dospělý pravidelně čte a o knihách s ním mluví, si vytváří důležité předpoklady pro pozdější čtení, psaní a úspěšné učení ve škole.

Hlavní myšlenka 4. kapitoly

Kniha není jen text. Je to prostor pro blízkost, rozhovor, fantazii a společné objevování.

5. Když dítě mluví jinak nebo dělá chyby

Každé dítě si osvojuje řeč vlastním tempem. Při učení běžně zaměňuje hlásky, zjednodušuje slova, používá kratší věty nebo vytváří vlastní tvary. Chyby jsou přirozenou součástí vývoje a samy o sobě neznamenalují, že je s dítětem něco v nepořádku.

Důležité je, aby dítě mělo chuť komunikovat, bylo mu rozuměno a zažívalo při mluvení bezpečí.

Neopravujte dítě neustále

Časté upozorňování na chyby může dítě znejistit a postupně snížit jeho chuť mluvit.

Když dítě řekne:

„Já viděl dva kočka.“

nemusíte odpovídat:

„To je špatně. Říká se dvě kočky.“

Můžete přirozeně zopakovat správnou podobu:

„Ano, viděl jsi dvě kočky. Byly malé, nebo velké?“

Dítě slyší správný vzor, ale rozhovor pokračuje dál.

Všímejte si toho, co chce dítě sdělit

Při komunikaci je nejdůležitější obsah sdělení, ne dokonalá výslovnost.

Dávejte dítěti najevo:

- že vás jeho vyprávění zajímá,
- že mu nasloucháte,
- že má dostatek času,
- že se nemusí bát udělat chybu,
- že jeho snaha má hodnotu.

Místo hodnocení výslovnosti se zaměřte na myšlenku:

„To muselo být dobrodružství.“

„A co se stalo potom?“

„Jak ses při tom cítil?“

Nenuťte dítě slovo mnohokrát opakovat

Pokyny jako:

„Řekni to znovu.“

„Pomalů.“

„Pořádně se snaž.“
„Řekni rrr.“

většinou nepomáhají a mohou vyvolat napětí.

Správnou výslovnost je vhodné rozvíjet hravou formou a podle potřeby s odborníkem. Doma je nejdůležitější poskytovat dítěti přirozený a srozumitelný řečový vzor.

Mluvte klidně a srozumitelně

Dítěti pomáhá, když dospělý:

- mluví přiměřeně pomalu,
- používá jasné věty,
- dělá přirozené pauzy,
- udržuje oční kontakt,
- nechává dítě domluvit,
- omezuje hluk v okolí.

Není potřeba řeč přehnaně zjednodušovat ani používat nesprávné dětské tvary. Dítě potřebuje slyšet přirozenou a správnou podobu jazyka.

Dítě nesrovnávejte

Vývoj řeči může být u sourozenců i vrstevníků velmi rozdílný. Věty jako:

„Podívej, tvoje sestra už v tomhle věku mluvila.“
„Ostatní děti ti rozumějí lépe.“

dítěti nepomáhají.

Sledujte především jeho vlastní pokroky:

- používá více slov než dříve,
- lépe rozumí,
- tvoří delší věty,
- častěji se ptá,
- dokáže vyprávět,
- lépe se dorozumí s okolím.

Když dítě koktá nebo se zadrhává

V určitém období se mohou objevit opakování slov, slabik nebo krátké zadrhávání. Dítě může mít mnoho myšlenek a ještě je nestíhá plynule vyjádřit.

Pomáhá:

- zachovat klid,
- nedokončovat věty za dítě,
- nepřikazovat mu, aby se nadechlo nebo zpomalilo,
- dívat se na něj a trpělivě poslouchat,
- vytvářet doma klidnější tempo komunikace.

Pokud zadrhávání trvá delší dobu, zesiluje, dítě při mluvení viditelně bojuje nebo se začne komunikaci vyhýbat, je vhodné poradit se s odborníkem.

Kdy je dobré vyhledat pomoc

Odbornou konzultaci je vhodné zvážit, pokud dítě například:

- nereaguje na hlas nebo zvuky,
- málo rozumí jednoduchým pokynům,
- přestane používat dovednosti, které již mělo,
- téměř nekomunikuje gesty ani slovy,
- je mu dlouhodobě velmi obtížné rozumět,
- má výrazné potíže se skládáním vět,
- mluvení ho zjevně stresuje,
- se komunikaci vyhýbá,
- má nápadně změněný nebo dlouhodobě chraplavý hlas.

Prvním krokem může být rozhovor s učitelkou mateřské školy a dětským lékařem. Podle obtíží může být doporučeno vyšetření sluchu, klinická logopedie nebo další odborná péče.

Spolupráce rodiny a mateřské školy

Rodiče znají dítě nejlépe z domácího prostředí. Učitelky ho zase sledují při komunikaci s vrstevníky, ve skupině, při hře a různých činnostech.

Vzájemné sdílení pomáhá zachytit případné obtíže včas a nastavit podporu tak, aby byla pro dítě přirozená a bezpečná.

Hlavní myšlenka 5. kapitoly

Dítě nepotřebuje slyšet, že mluví špatně. Potřebuje správný vzor, trpělivého posluchače a radost z toho, že mu druzí rozumějí.

6. Dítě vyrůstá ve více jazycích

Dítě může od narození vyrůst se dvěma nebo i více jazyky. Vícejazyčnost není překážkou zdravého vývoje řeči. Naopak může být pro dítě velkým bohatstvím, pokud má dostatek příležitostí jednotlivé jazyky pravidelně slyšet a přirozeně je používat.

Každý jazyk má v životě dítěte své místo. Jeden může patřit domovu a rodině, jiný mateřské škole, kamarádům nebo širšímu okolí.

Mluvte s dítětem jazykem, který ovládáte nejlépe

Rodič by měl na dítě mluvit především jazykem, ve kterém se dokáže přirozeně vyjadřovat, vyprávět příběhy, zpívat, žertovat a mluvit o pocitech.

Právě v tomto jazyce dítě získává nejbohatší slovní zásobu a nejpřesnější řečový vzor.

Není vhodné, aby rodič používal s dítětem pouze češtinu, pokud ji sám ještě dobře neovládá a jeho vyjadřování je velmi omezené. Pro dítě je důležitější slyšet správný, bohatý a přirozený jazyk než jednoduchou a nejistou řeč.

Každý člen rodiny může používat svůj jazyk

V některých rodinách mluví každý rodič jiným jazykem. Jeden rodič může s dítětem mluvit například česky a druhý ukrajinsky, slovensky, vietnamsky nebo anglicky.

Důležité je, aby bylo používání jazyků pro dítě pokud možno srozumitelné a pravidelné.

Rodina si může zvolit například:

- každý rodič používá svůj jazyk,
- doma se používá jeden společný jazyk a čeština především mimo domov,
- s prarodiči dítě mluví jejich jazykem,
- některé činnosti probíhají pravidelně v jednom jazyce, například večerní čtení.

Neexistuje jediný správný způsob. Záleží na možnostech a přirozeném fungování každé rodiny.

Míchání jazyků je běžné

Vícejazyčné dítě může v jedné větě použít slova z různých jazyků. Často si vybere výraz, který si právě snadněji vybaví.

Například:

„Já chci ještě juice.“

„Babička mi dala takovou velkou loptu.“

Takové míchání jazyků je obvykle přirozenou součástí vývoje. Neznamená to, že je dítě zmatené nebo že jednotlivé jazyky nerozlišuje.

Dospělý může odpovědět ve svém jazyce a větu přirozeně zopakovat:

„Chceš ještě džus?“

„Babička ti dala velký míč.“

Slovní zásoba může být rozdělena mezi více jazyků

Dítě může znát některá slova pouze v jazyce rodiny a jiná především česky, protože je používá v mateřské škole.

Například doma zná názvy jídel ve svém rodném jazyce, ale české názvy hraček, činností a kamarádů používá ve škole.

Při hodnocení rozvoje řeči je proto potřeba vnímat všechny jazyky dítěte, nejen češtinu.

Podporujte češtinu přirozeně

Pro dobré začlenění do mateřské školy a později do základní školy potřebuje dítě dostatek příležitostí slyšet a používat češtinu.

Pomáhá zejména:

- pravidelná docházka do mateřské školy,
- kontakt s česky mluvícími dětmi,
- společná hra,
- české písničky a říkadla,
- čtení jednoduchých českých knih,
- návštěvy knihovny,
- výlety, kroužky a běžné situace mimo domov.

Dítě se jazyk neučí pouze zapamatováním slov. Potřebuje zažít, kdy a proč se jednotlivé výrazy používají.

Připravujte dítě na prostředí mateřské školy

Před nástupem do mateřské školy můžete dítě seznámit s jednoduchými českými slovy a větami, které bude potřebovat:

- dobrý den,
- prosím,
- děkuji,
- ano a ne,
- mám žízeň,
- potřebuji na toaletu,
- pomoz mi,
- bolí mě to,
- chci si hrát,
- půjčíš mi to?
- nevím,
- nerozumím.

Pomáhá také pojmenování běžných věcí:

- bunda, boty, bačkory,
- svačina, oběd, pití,
- toaleta, ručník,
- paní učitelka, kamarád,
- hračka, knížka, pastelky.

Není nutné dítě před nástupem do školky všechno naučit. Důležitější je, aby vědělo, že se může dorozumívat také gestem, pohledem, obrázkem nebo ukázáním.

Nebojte se období ticha

Některé děti po vstupu do nového jazykového prostředí určitou dobu hlavně poslouchají a pozorují. Rozumějí stále více, ale samy ještě mnoho nemluví.

Toto období může být přirozené. Dítě si potřebuje jazyk nejprve naposlouchat a získat jistotu.

Pomáhá:

- netlačit ho do mluvení,
- přijímat gesta a neverbální odpovědi,
- používat názorné ukázky a obrázky,
- opakovat jednoduché věty,
- chválit každý pokus o komunikaci,
- zapojovat dítě do hry s vrstevníky.

Rodný jazyk dítěti neberte

Někdy rodiče dostanou radu, aby doma přestali používat svůj jazyk a mluvili pouze česky. Takový postup není vhodný, pokud rodiče v češtině nedokážou přirozeně a bohatě komunikovat.

Rodný jazyk umožňuje dítěti:

- mluvit s rodiči a prarodiči,
- poznávat rodinné příběhy a tradice,
- vyjadřovat hlubší pocity,
- rozvíjet myšlení,
- vytvářet si pocit identity a sounáležitosti.

Dobře rozvinutý první jazyk může být důležitým základem pro osvojování dalšího jazyka.

Kdy vyhledat odbornou pomoc

Vícejazyčnost sama o sobě nezpůsobuje poruchu řeči. Pokud má dítě výrazné potíže ve všech jazycích, kterým běžně rozumí a které používá, je vhodné situaci konzultovat.

Pozornost je potřeba věnovat například tomu, když dítě:

- velmi málo rozumí i v rodném jazyce,
- obtížně komunikuje s nejbližšími,
- nepoužívá přiměřeně věku slova ani gesta,
- ztrácí již získané dovednosti,
- má dlouhodobé potíže s porozuměním jednoduchým sdělením,
- má výrazné obtíže s vyjadřováním ve všech používaných jazycích.

Při odborném posouzení je důležité informovat lékaře, logopeda i mateřskou školu o tom, které jazyky dítě slyší, kdo jimi mluví a jak často je používá.

Spolupráce rodiny a mateřské školy

Rodiče mohou učitelkám pomoci tím, že jim sdělí:

- jakým jazykem se doma mluví,
- jak dítě říká své jméno,
- kterým slovům už česky rozumí,
- jak vyjadřuje hlad, žízeň, bolest nebo potřebu toalety,
- co má rádo a čeho se bojí,
- jaké písničky, pohádky nebo hry zná.

Učitelky naopak mohou rodiče informovat o tom, jak dítě rozumí češtině, jak komunikuje s ostatními dětmi a jaké pokroky ve školce dělá.

Hlavní myšlenka 6. kapitoly

Více jazyků není pro dítě zátěž. Největší podporou je dostatek živé komunikace, pravidelnost, trpělivost a respekt ke každému jazyku, který patří do jeho života.

7. Obrazovky a digitální média

7 Obrazovky a digitální média

Mobilní telefony, tablety, televize i počítače jsou běžnou součástí života rodin. Mohou přinášet zábavu, informace i společné zážitky. Pro rozvoj řeči dítěte však nemohou nahradit živý rozhovor, společnou hru, pohyb ani osobní kontakt.

Dítě se jazyk učí nejlépe tehdy, když může sledovat obličej dospělého, reagovat na jeho hlas, klást otázky a dostávat odpovědi. Obrazovka většinou takovou skutečnou výměnu nenabízí.

Nejdůležitější je společný kontakt

Při sledování videa dítě většinou pouze přijímá hotový obsah. Při živém rozhovoru naopak může:

- ukázat, co ho zaujalo,
- zeptat se,
- dostat odpověď,
- slyšet své jméno,
- reagovat gestem nebo slovem,
- samo rozhodovat, kam se rozhovor bude ubírat.

Právě tato vzájemná reakce je pro rozvoj řeči zásadní.

Malé dítě obrazovku nepotřebuje

U nejmenších dětí má největší význam:

- kontakt s rodičem,
- mluvení,
- zpívání,
- dotek,
- pohyb,
- společná hra,
- prohlížení skutečných předmětů a knih.

Dítě potřebuje poznávat svět vlastními smysly. Skutečný míč může uchopit, kutálet, zvednout a slyšet, jak dopadne. Obrázek míče na obrazovce mu takovou zkušenost neposkytne.

Vytvářejte chvíle bez telefonu

Dítě velmi dobře pozná, zda mu dospělý skutečně věnuje pozornost. Když rodič během rozhovoru často kontroluje telefon, dítě může přestat vyprávět nebo se snažit získat pozornost křikem či nevhodným chováním.

Zkuste mít telefon odložený zejména:

- při společném jídle,
- při čtení,
- při ukládání ke spánku,
- při vyzvedávání dítěte ze školky,
- při společné hře,
- při důležitém rozhovoru.

Nemusí jít o celý den. Důležité jsou pravidelné chvíle, kdy dítě ví, že vás má skutečně pro sebe.

Buďte dítěti příkladem

Dítě se učí především napodobováním. Pokud vidí dospělé neustále s telefonem v ruce, bude obrazovku považovat za nejdůležitější součást volného času.

Pomáhá, když dítě vidí rodiče také:

- číst knihu nebo časopis,
- povídat si,
- vařit,
- tvořit,
- opravovat věci,
- sportovat,
- poslouchat hudbu,
- odpočívat bez obrazovky.

Pravidla, která platí pouze pro dítě, ale ne pro dospělé, se dodržují obtížně.

Sledujte obsah společně

Když dítě používá digitální média, je vhodné být alespoň část času s ním.

Ptejte se:

„Co se tam právě stalo?“

„Proč je ta postava smutná?“

„Co myslíš, že bude dál?“

„Zažil jsi někdy něco podobného?“

„Ukážeme si to potom také ve skutečnosti?“

Po skončení můžete příběh převyprávět, namalovat, zahrát s figurkami nebo propojit s běžnou činností. Pasivní sledování se tak mění ve společný rozhovor.

Vybírejte obsah přiměřený věku

Vhodný obsah by měl být:

- srozumitelný,
- klidný,
- bez příliš rychlých střihů,
- přiměřený věku dítěte,
- bez násilí a děsivých scén,
- pokud možno v jazyce, kterému dítě rozumí,
- bez nevhodné reklamy.

Dítěti nepomáhá, když video pouze běží na pozadí. Hluk z televize zhoršuje soustředění a ztěžuje vzájemnou komunikaci.

Nenechávejte obrazovku nahrazovat uklidnění

Telefon nebo tablet může dítě rychle zabavit, ale neměl by být jediným způsobem, jak ho uklidnit při nudě, čekání, vzteku nebo smutku.

Dítě se potřebuje postupně naučit:

- chvíli čekat,
- zvládat nudu,
- pojmenovat své pocity,
- hledat jinou činnost,
- požádat o pomoc,
- uklidnit se s podporou dospělého.

Pomoci může knížka, malá hračka, kreslení, pozorování okolí nebo společné povídání.

Jídlo bez obrazovky

Při jídle má dítě příležitost poznávat chutě, vůně, množství i názvy potravin. Společné stolování je zároveň přirozenou chvílí pro rozhovor.

Když dítě sleduje obrazovku, méně vnímá:

- co jí,
- zda je syté,
- kdo sedí u stolu,
- o čem se mluví,
- jak správně používat příbor,
- běžná pravidla stolování.

Je proto vhodné, aby alespoň hlavní rodinná jídla probíhala bez telefonu a televize.

Obrazovky před spaním

Před usnutím dítě potřebuje zklidnění. Vhodnější než rychlé video nebo hra je:

- koupání,
- krátké povídání,
- prohlížení knížky,
- čtení příběhu,
- ukolébavka,
- pravidelný večerní rituál.

Klidný závěr dne podporuje nejen spánek, ale také blízkost a přirozenou komunikaci.

Videohovor je něco jiného než pasivní sledování

Videohovor s blízkým člověkem může mít pro dítě smysl, protože druhá osoba reaguje na jeho hlas, gesta a otázky.

Pomáhá, když dospělý během hovoru:

- dítě oslovuje jménem,
- zpívá mu,
- ukazuje známé předměty,
- čte krátkou knížku,
- ptá se na konkrétní věci,
- nechá dítě reagovat.

Ani videohovor však zcela nenahradí osobní setkání.

Co říkají odborníci

Dítě potřebuje pro vývoj řeči především aktivní komunikaci. Samotné sledování videa mu obvykle neposkytuje dostatek prostoru pro odpověď, otázky ani opravdový rozhovor.

Čím je dítě mladší, tím důležitější jsou skutečné vztahy, hra, pohyb a bezprostřední zkušenost.

Hlavní myšlenka 7. kapitoly

Digitální média mohou být doplňkem rodinného života. Neměla by však nahrazovat člověka, který dítěti naslouchá, odpovídá mu a sdílí s ním skutečný svět.

8. Nástup do mateřské školy a nové jazykové prostředí

Nástup do mateřské školy je pro dítě významnou změnou. Setkává se s novými lidmi, pravidly, činnostmi i způsobem komunikace. Některé děti se zapojí rychle, jiné potřebují více času, aby získaly jistotu a začaly v novém prostředí přirozeně mluvit.

Dítěti nejvíce pomáhá klidná příprava, pravidelnost a spolupráce rodiny s mateřskou školou.

Mluvte o školce předem

Před nástupem si s dítětem povídejte o tom, co ho ve školce čeká:

- budou tam jiné děti,
- paní učitelky mu pomohou,
- bude si hrát, tvořit a chodit ven,
- společně se jí a odpočívá,
- rodič vždy znovu přijde.

Používejte jednoduché a pravdivé věty. Neslibujte, že dítě nebude smutné nebo že se mu všechno bude hned líbit. Můžete říci:

„Možná se ti bude někdy stýskat. Paní učitelka ti pomůže a já pro tebe zase přijdu.“

Prohlížejte si společně fotografie

Dítěti může pomoci, když předem uvidí:

- budovu mateřské školy,
- šatnu,
- třídu,
- zahradu,
- paní učitelky,
- značku, kterou bude mít v šatně.

O fotografiích si povídejte a pojmenovávejte, co dítě vidí. Známé prostředí potom působí méně cizí.

Učte dítě jednoduché věty, které může potřebovat

Dítě nemusí umět dokonale mluvit, aby se dokázalo ve školce dorozumět. Pomohou mu jednoduchá sdělení:

- „Prosím, pomoz mi.“
- „Mám žízeň.“
- „Potřebuji na toaletu.“
- „Bolí mě to.“
- „Nerozumím.“
- „Chci si hrát.“
- „Půjčíš mi to?“
- „Nechci.“
- „Můžu také?“
- „Kde je maminka?“

Dítě může své potřeby vyjádřit také gestem, pohledem, ukázáním nebo obrázkem. Každý způsob komunikace má zpočátku svou hodnotu.

Podporujte samostatnost

Dítě se v novém prostředí cítí jistěji, když některé běžné činnosti zvládne samo nebo alespoň ví, jak požádat o pomoc.

Před nástupem můžete postupně trénovat:

- oblékání a svlékání,
- ukládání věcí na své místo,
- používání toalety,

- mytí rukou,
- pití z hrnečku,
- stolování,
- jednoduché uklízení,
- sdělení základních potřeb.

Nejde o dokonalost. Důležitá je zkušenost a ochota zkoušet.

Vytvořte krátký a srozumitelný rituál loučení

Dlouhé a nejisté loučení může dítě zneklidnit. Pomáhá jednoduchý pravidelný postup:

1. společně se převléknout,
2. připomenout, kdo dítě vyzvedne,
3. obejmout se,
4. krátce se rozloučit,
5. předat dítě paní učitelce.

Můžete používat stále stejnou větu:

„Teď jdeš do třídy, po obědě pro tebe přijdu. Mám tě ráda a těším se na tebe.“

Po rozloučení se nevracejte opakovaně do dveří. Dítě potřebuje cítit, že rodič škole důvěřuje.

Ptejte se konkrétně

Otázka:

„Jak bylo ve školce?“

často vede pouze k odpovědi „dobře“ nebo „nevím“.

Pomáhají konkrétnější otázky:

- „S čím sis dnes hrál?“
- „Kdo seděl vedle tebe u oběda?“
- „Co jste dělali venku?“
- „Co tě dnes rozesmálo?“
- „Bylo dnes něco těžké?“
- „Co bys chtěl zítra dělat znovu?“

Dítě však nemusí chtít mluvit hned po příchodu. Někdy potřebuje nejprve odpočívat, najíst se nebo si hrát.

Nevyslýchejte dítě

Příliš mnoho otázek může dítě unavit. Místo vyptávání můžete nejprve sdílet něco ze svého dne:

„Dnes jsem cestou viděla velikého psa. Co zajímavého jsi viděl ty?“

Nebo využijte obrázek, výrobek či předmět, který si dítě přineslo:

„Vidím, že jste malovali. Pověš mi, co je na obrázku?“

Přátelství podporuje řeč

Děti se mnoho slov a vět učí při společné hře. Kamarádství jim dává přirozený důvod mluvit, naslouchat, domlouvat se a řešit drobné konflikty.

Podporujte dítě, aby:

- si hrálo s vrstevníky,
- navštěvovalo dětská hřiště,
- pozvalo kamaráda domů,
- účastnilo se společných akcí,
- mělo možnost potkávat děti také mimo školku.

U dítěte, které se učí česky jako další jazyk, je pravidelný kontakt s česky mluvícími vrstevníky velmi cenný.

Pravidelná docházka má význam

Dítě si lépe zvyká na režim, navazuje vztahy a rozumí každodenním situacím, když dochází do mateřské školy pravidelně.

Časté a dlouhé přestávky bez vážného důvodu mohou adaptaci prodlužovat. U dětí s odlišným mateřským jazykem pravidelná docházka významně podporuje porozumění češtině a schopnost ji používat.

Portfolio dítěte jako podnět k rozhovoru

Portfolio může obsahovat:

- fotografie z činností,
- obrázky a výrobky,
- dětské výroky,
- záznamy o pokrocích,
- vzpomínky na výlety a akce,
- to, co se dítě právě učí,
- jeho zájmy a oblíbené činnosti.

Při společném prohlížení dítě vzpomíná, pojmenovává osoby a činnosti, řadí události a vypráví o svých zážitcích.

Rodiče mohou do portfolia přispět fotografií, obrázkem, rodinným příběhem nebo krátkým záznamem o tom, co dítě doma zažilo a co se nově naučilo.

Sdílejte s učitelkami důležité informace

Učitelkám pomůže, když vědí:

- jak dítě běžně komunikuje doma,
- co mu pomáhá při uklidnění,
- jaké má zájmy,
- čeho se obává,
- jakým jazykem rodina mluví,
- jak dítě sděluje základní potřeby,
- zda má potíže se sluchem, řečí nebo porozuměním,
- jak probíhalo předchozí odloučení od rodičů.

Stejně důležité je, aby rodiče dostávali pravidelné informace o tom, jak se dítě ve školce zapojuje, komunikuje a jaké dělá pokroky.

Dopřejte dítěti čas

Některé děti se adaptují během několika dnů, jiné potřebují týdny. Dítě může být doma unavenější, citlivější nebo více vyžadovat blízkost rodiče.

Pomáhá:

- klidnější odpolední program,
- dostatek spánku,
- pravidelný režim,
- společné čtení,
- fyzická blízkost,
- trpělivost s emocemi dítěte.

Hlavní myšlenka 8. kapitoly

Úspěšný nástup do mateřské školy neznamená, že dítě nikdy nepláče. Znamená, že postupně získá důvěru, že je v bezpečí, že mu druzí rozumějí a že se rodič vždy vrátí.

9. Kdy dítě potřebuje více podpory

Každé dítě se vyvíjí vlastním tempem. Některé začne mluvit dříve, jiné potřebuje více času. Rozdíly mezi dětmi jsou přirozené, přesto je důležité všimnout si toho, jak dítě rozumí, komunikuje a zda se jeho schopnosti postupně rozvíjejí.

Včasná konzultace neznamená, že má dítě vážný problém. Může rodičům i mateřské škole pomoci lépe porozumět jeho potřebám a zvolit vhodnou podporu.

Sledujte celkovou komunikaci dítěte

Nejde jen o počet slov nebo správnou výslovnost. Důležité je také, zda dítě:

- reaguje na oslovení,

- navazuje oční kontakt,
- ukazuje na věci, které ho zajímají,
- používá gesta,
- rozumí jednoduchým pokynům,
- snaží se sdílet zážitky,
- napodobuje zvuky, slova a pohyby,
- dokáže požádat o pomoc,
- postupně rozšiřuje slovní zásobu,
- má chuť komunikovat s dospělými i dětmi.

Některé dítě může vyslovovat méně zřetelně, ale dobře rozumí a aktivně se dorozumívá. Jiné může používat jednotlivá slova, ale má větší potíže s porozuměním. Proto je vždy důležité hodnotit vývoj v souvislostech.

Kdy je vhodné poradit se s odborníkem

Pozornost je vhodné věnovat situaci, kdy dítě například:

- nereaguje na hlas nebo běžné zvuky,
- často působí, jako by neslyšelo,
- přestane žvatlat, mluvit nebo používat dovednosti, které již mělo,
- málo ukazuje, nenapodobuje a téměř nevyhledává komunikaci,
- dlouhodobě nerozumí jednoduchým větám a pokynům,
- používá výrazně méně slov než jeho vrstevníci,
- obtížně spojuje slova do vět,
- je mu i v předškolním věku velmi obtížné rozumět,
- mluvení ho stresuje nebo se mu vyhýbá,
- má dlouhodobě chraplavý, slabý nebo nezvykle znějící hlas,
- výrazně se zadrhává a při mluvení je viditelně napjaté,
- má potíže s přijímáním potravy, kousáním, polykáním nebo ovládáním úst,
- má obtíže s komunikací ve všech jazycích, které běžně používá.

Pokud si rodiče nejsou jistí, je lepší se zeptat dříve než dlouho čekat.

Sluch je důležitý základ řeči

Dítě se může zdát nepozorné, přesto může mít potíže se sluchem. Někdy slyší hlasité zvuky, ale hůře rozeznává tichou řeč nebo jednotlivé hlásky.

Zpozorněte například tehdy, když dítě:

- často žádá o zopakování,
- zesiluje televizi,
- sleduje při mluvení obličej dospělého,
- reaguje pouze tehdy, když na něj vidí,
- má opakované záněty středního ucha,
- mluví nápadně hlasitě,
- zaměňuje podobně znějící slova,
- nerozumí dobře v hlučném prostředí.

Při pochybnostech je vhodné požádat dětského lékaře o kontrolu sluchu nebo doporučení na odborné vyšetření.

Výslovnost se vyvíjí postupně

Není nutné, aby malé dítě od začátku vyslovovalo všechny hlásky správně. Výslovnost se zpřesňuje postupně a některé hlásky patří mezi náročnější.

Důležité je sledovat, zda se řeč dítěte s věkem stává srozumitelnější a zda dokáže pohybovat jazykem, rty a čelistí bez výrazných obtíží.

Dítě by nemělo být nuceno k dlouhému opakování obtížných slov nebo hlásek bez doporučení odborníka. Nevhodným procvičováním se může nesprávný způsob výslovnosti naopak upevnit.

Co může udělat rodič jako první

Pokud máte pochybnosti:

1. zapisujte si konkrétní situace, které vás znepokojují,
2. promluvte si s učitelkou mateřské školy,
3. poraďte se s dětským lékařem,
4. podle doporučení absolvujte vyšetření sluchu nebo klinickou logopedii,
5. sdělte odborníkům, jak dítě komunikuje doma i ve školce,
6. u vícejazyčného dítěte popište všechny používané jazyky.

Čím konkrétnější informace rodiče poskytnou, tím lépe lze situaci dítěte posoudit.

Role mateřské školy

Učitelky sledují dítě v různých situacích:

- při volné hře,
- při rozhovoru,
- při společných činnostech,
- při plnění pokynů,
- při kontaktu s vrstevníky,
- při vyprávění,
- při pohybových a tvořivých aktivitách.

Mohou si všimnout, zda dítě rozumí, dokáže sdělit své potřeby, navazuje vztahy a jak se jeho řeč postupně vyvíjí.

Mateřská škola však nenahrazuje lékařské ani logopedické vyšetření. Jejím úkolem je dítě přirozeně podporovat, sdílet pozorování s rodiči a doporučit další postup, pokud je to potřeba.

Podpora má být pro dítě bezpečná

Dítě by nemělo získat pocit, že je s ním něco špatně. Před ním proto nemluvte o jeho obtížích způsobem, který by ho mohl zahanbit.

Místo:

„On pořád neumí mluvit.“

je lepší říci:

„Potřebuje více času a podpory, aby se mu mluvilo snadněji.“

Dítě potřebuje vědět, že je přijímáno a že mu dospělí chtějí pomoci.

Co pomáhá doma i během odborné péče

I když dítě dochází k odborníkovi, největší část dne tráví s rodinou a v mateřské škole. Pomáhá proto pokračovat v přirozených činnostech:

- společně si povídat,
- číst a prohlížet knihy,
- zpívat,
- hrát si,
- chodit ven,
- nechat dítě vyprávět,
- omezit hluk a obrazovky,
- reagovat na jeho pokusy o komunikaci,
- postupovat podle doporučení odborníka.

Krátká a pravidelná podpora v běžném životě bývá účinnější než dlouhé nucené procvičování.

Nečekejte pouze na to, že dítě „z toho vyroste“

Některé obtíže skutečně mohou časem ustoupit. Jindy však dítě potřebuje cílenou pomoc. Čekání bez konzultace může oddálit podporu, která by mu usnadnila komunikaci i začlenění mezi vrstevníky. Včasné zachycení obtíží dává dítěti nejlepší možnost rozvinout jeho schopnosti.

Hlavní myšlenkou 9. kapitoly

Požádat o radu není známkou selhání rodiče. Je to projev pozornosti a odpovědnosti vůči dítěti.

10. Jak může rodina rozvoj řeči podporovat každý den

10

Jak může rodina rozvoj řeči podporovat každý den

Rozvoj řeči není jednorázové cvičení. Dítě se učí mluvit, rozumět a vyjadřovat své myšlenky během celého dne — při vstávání, oblékání, cestě do školky, jídle, hře, procházce i večerním usínání.

Nejdůležitější není množství pomůcek, ale pravidelný kontakt, společné zážitky a opravdový zájem o to, co dítě říká.

Ráno

Ranní činnosti nabízejí mnoho příležitostí k pojmenovávání a jednoduchému plánování.

Můžete říkat:

„Nejdříve se oblékneme a potom půjdeme na snídani.“

„Dnes je venku chladno. Co si potřebujeme vzít?“

„Vybereš si modré, nebo zelené tričko?“

„Která ponožka patří na pravou nohu?“

Dítě se učí:

- názvy oblečení,
- barvy,
- části těla,
- časovou posloupnost,
- rozhodování,
- jednoduché zdůvodnění.

Cestou do školky

Cesta nemusí být jen přesunem z jednoho místa na druhé. Pozorujte společně okolí.

Můžete hledat:

- dopravní prostředky,
- barvy aut,
- zvířata,
- čísla domů,
- značky,
- stromy a květiny,
- předměty začínající stejným zvukem.

Ptejte se:

„Co dnes slyšíš?“

„Které auto je největší?“

„Kam asi jede ten autobus?“

„Co je dál — strom, nebo zastávka?“

„Co se změnilo od včerejška?“

Při nakupování

Dítě může pomáhat s jednoduchým nákupním seznamem.

Například:

„Potřebujeme tři jablka. Pomůžeš mi je najít?“

„Který chléb je větší?“

„Co je těžší — mléko, nebo rohlík?“

„Co dáme do lednice a co do skříňky?“

Dítě poznává názvy potravin, množství, vlastnosti předmětů i běžná pravidla společenské komunikace.

Může si také vyzkoušet říci:

„Dobrý den.“

„Prosím.“

„Děkuji.“

„Na shledanou.“

Při vaření a pečení

Vaření spojuje řeč, pohyb, smyslové vnímání i matematické představy.

Dítě může:

- míchat,
- sypat,
- nalévat,
- vážit,
- počítat,
- krájet měkké potraviny bezpečným nožem,
- ochutnávat,
- porovnávat.

Mluvte o tom, co se děje:

„Těsto je nejdříve sypké a potom hladké.“

„Voda je studená, ale polévka teplá.“

„Přidáme jednu lžici cukru.“

„Co se asi stane, když dáme těsto do trouby?“

Při společném jídle

Stolování je přirozenou příležitostí k rozhovoru.

Můžete mluvit o:

- chutích,
- vůních,
- barvách,
- oblíbených jídlech,
- událostech dne,
- plánech na další den.

Ptejte se otevřeně:

„Co ti dnes chutnalo nejvíce?“

„Jak bys toto jídlo popsal?“

„Co bychom mohli příště uvařit společně?“

„Co tě dnes potěšilo?“

Nechte dítě domluvit a snažte se, aby při jídle nebyla zapnutá televize ani mobilní telefon.

Při uklízení

Také uklízení může rozvíjet řeč a myšlení.

Dítě může třídit předměty podle:

- barvy,
- velikosti,
- materiálu,
- účelu,
- místa, kam patří.

Říkejte:

„Kostky dáme do velké krabice.“

„Najdi všechny malé dílky.“

„Kam patří knížky?“

„Co uklidíme jako první a co potom?“

Dítě se učí rozumět pokynům, plánovat a používat slova vyjadřující pořadí a prostor.

Venku a na procházce

Příroda nabízí mnoho skutečných podnětů.

Společně můžete:

- sbírat listy a kamínky,
- porovnávat velikost a tvar,
- poslouchat zvuky,
- hledat stopy,
- pozorovat počasí,
- popisovat pohyb zvířat,
- vymýšlet příběhy o tom, co vidíte.

Ptejte se:

„Jaký je tento kámen?“

„Co slyšíš, když zavřeme oči?“

„Proč jsou listy mokré?“

„Kudy asi šel ten pes?“

„Co by se stalo, kdyby začalo silně pršet?“

Při cestě autem nebo hromadnou dopravou

Dlouhá cesta může být vhodnou chvílí pro slovní hry.

Můžete:

- hádat předměty podle popisu,
- hledat slova na určité písmeno,
- vymýšlet příběh po jedné větě,
- zpívat,
- dokončovat říkadla,
- vzpomínat na společné zážitky.

Hra „Myslím si něco“:

„Myslím si něco, co je kulaté, červené a dá se jíst.“

Dítě hádá a potom připraví vlastní popis.

Při koupání

Koupání nabízí slova spojená s vodou, tělem a vlastnostmi předmětů.

Můžete říkat:

„Houbička plave, ale kamínek klesá.“

„Voda je teplá.“

„Kelímek je plný a teď je prázdný.“

„Umyjeme nejdříve ruce a potom nohy.“

Dítě může přelévat, porovnávat, hledat předměty pod pěnou a popisovat, co dělá.

Před spaním

Večer je vhodný pro klidné povídání a společné vzpomínání.

Můžete se zeptat:

„Co bylo dnes nejhezčí?“

„Co bylo těžké?“

„Komu jsi dnes pomohl?“

„Co bys chtěl zítra zažít?“

„Za co jsme dnes vděční?“

Potom si společně přečtete krátký příběh, zazpívejte nebo si vyprávějte.

Rodinné fotografie a vzpomínky

Fotografie jsou výborným podnětem k vyprávění.

Ptejte se:

- Kdo je na fotografii?
- Kde jsme byli?
- Co jsme tam dělali?
- Co se stalo předtím?
- Co následovalo?
- Jak ses cítil?
- Co si z toho pamatuješ?

Můžete společně vytvořit rodinné album nebo krabičku vzpomínek s fotografiemi, vstupenkami, obrázky a drobnými předměty.

Hrajte si na role

Hra na obchod, lékaře, restauraci, školku, rodinu nebo cestování dítěti umožňuje používat řeč v různých situacích.

Dítě se učí:

- zahájit rozhovor,
- střídat se v komunikaci,
- požádat,
- vysvětlovat,
- vyjednávat,
- řešit problém,
- používat zdvořilé výrazy.

Do hry vstupujte citlivě. Nechte dítě určovat její průběh a rozvíjejte jeho nápady.

Krátce, často a s radostí

Není nutné dítě dlouho zkoušet nebo procvičovat. Mnohem účinnější jsou krátké chvíle přirozeného rozhovoru několikrát během dne.

Dítě se učí nejlépe tehdy, když:

- se cítí bezpečně,
- aktivita ho baví,
- může samo jednat,
- dospělý reaguje na jeho zájem,
- není hodnoceno za každou chybu,
- má dostatek času na odpověď.

Hlavní myšlenkou 10. kapitoly

Největší podporou řeči je společně prožitý den, během kterého dítě může naslouchat, ptát se, vyprávět a cítit, že jeho slova mají význam.

11. Desatero pro podporu řeči dítěte

11 Desatero pro podporu řeči

Rozvoj řeči není založený na dokonalosti ani na dlouhém procvičování. Nejvíce dítěti pomáhá bezpečný vztah, každodenní komunikace a pocit, že mu dospělí opravdu naslouchají.

Následujících deset zásad může rodině sloužit jako jednoduchá připomínka.

1. Mluvte s dítětem každý den

Povídejte si při běžných činnostech. Popisujte, co děláte, co vidíte a co společně plánujete.

Nemusíte dítě stále zkoušet. Stačí přirozený rozhovor:

„Dnes je venku vítr. Podívej, jak se hýbou větve.“
„Teď připravíme večeři. Co budeme potřebovat?“

2. Opravdu mu naslouchajte

Když dítě mluví, dívejte se na něj a nechte ho domluvit. Nespěchejte s odpovědí a nedokončujte jeho věty.

Dítě potřebuje cítit:

„To, co říkám, je důležité.“

3. Dávejte mu čas

Dítě někdy potřebuje několik vteřin, než si vybaví správné slovo nebo sestaví větu.

Po otázce chvíli počkejte. Ticho nemusí znamenat, že dítě neví. Možná právě přemýšlí.

4. Čtěte si společně

Čtěte pravidelně, nejlépe každý den. Prohlížejte si obrázky, ptejte se na děj a nechte dítě příběh doplňovat.

Není důležité přečíst celou knihu. Důležitý je společný rozhovor.

5. Zpívejte, říkejte říkadla a hrajte si se slovy

Rytmus a opakování pomáhají dítěti vnímat zvuky, slabiky a melodii řeči.

Využívejte:

- písničky,
- básničky,
- říkadla,
- rozpočítadla,
- hry s prsty,
- slovní hádanky.

6. Neopravujte každou chybu

Když dítě řekne větu nesprávně, přirozeně ji zopakujte správně.

Dítě řekne:

„Já tam zítra byl.“

Vy odpovíte:

„Ano, zítra tam budeš. Na co se nejvíc těšíš?“

Dítě slyší správný vzor, ale neztrácí chuť pokračovat v rozhovoru.

7. Podporujte hru, pohyb a objevování

Dítě potřebuje skutečný svět. Nechte ho stavět, lézt, vařit, třídit, modelovat, zkoumat přírodu a pomáhat při běžných činnostech.

Čím více věcí dítě zažije, tím více má o čem přemýšlet a mluvit.

8. Omezujte rušivé obrazovky

Mobil, tablet ani televize nenahradí živý rozhovor.

Vytvářejte pravidelné chvíle bez obrazovek, zejména:

- při jídle,
- při společné hře,
- při čtení,
- při cestě ze školky,
- před spaním.

9. Respektujte rodný jazyk dítěte

Mluvte s dítětem jazykem, který ovládáte nejlépe a ve kterém dokážete přirozeně vyjadřovat myšlenky i pocity.

Vícejazyčnost není překážka. Dítě potřebuje bohatou komunikaci ve všech jazycích, které patří do jeho života.

10. Při pochybnostech se poraďte

Pokud máte obavy o sluch, porozumění, výslovnost nebo celkovou komunikaci dítěte, neváhejte se poradit s učitelkou, dětským lékařem nebo klinickým logopedem.

Včasná konzultace může dítěti výrazně pomoci.

Co dítě potřebuje nejvíce

Dítě nepotřebuje rodiče, který všechno dělá dokonale.

Potřebuje dospělého, který:

- je mu nablízku,
- všímá si jeho zájmu,
- odpovídá na jeho otázky,
- přijímá jeho chyby,
- podporuje jeho zvědavost,
- raduje se z jeho pokroků,
- dává mu čas a pocit bezpečí.

Hlavní myšlenkou 11. kapitoly je:

12. Nejčastější otázky rodičů

Rodiče se často ptají, zda se řeč jejich dítěte vyvíjí správně, kdy je ještě možné vyčkávat a kdy je vhodné požádat o odbornou radu. Každé dítě je jiné, přesto mohou následující odpovědi pomoci v běžných situacích.

Musí dítě ve třech letech vyslovovat všechny hlásky správně?

Nemusí. Výslovnost se vyvíjí postupně a některé hlásky jsou pro dítě náročnější. Důležité je, zda dítě dobře rozumí, chce komunikovat a jeho řeč se postupně stává srozumitelnější.

Pokud je dítěti dlouhodobě velmi

obtížné rozumět nebo se výslovnost nezlepšuje, je vhodné poradit se s dětským lékařem nebo klinickým logopedem.

Máme dítě opravovat, když něco řekne špatně?

Není vhodné opravovat každou chybu ani dítě nutit, aby slovo opakovalo.

Dítě řekne:

„Pejsek papal kostu.“

Dospělý může odpovědět:

„Ano, pejsek papal kost. Asi měl veliký hlad.“

Dítě tak slyší správnou podobu, ale neztrácí chuť pokračovat v rozhovoru.

Pomůže, když budeme dítě nutit říkat obtížnou hlásku stále dokola?

Bez doporučení odborníka to vhodné není. Dítě může hlásku vytvářet nesprávným způsobem a opakováním si tento návyk upevňovat.

Mnohem důležitější je přirozeně mluvit, číst, zpívat, rozvíjet slovní zásobu a podle potřeby postupovat podle doporučení klinického logopeda.

Je problém, když dítě míchá dva jazyky?

U vícejazyčných dětí je míchání jazyků běžné. Dítě někdy použije slovo z jazyka, ve kterém si ho rychleji vybaví.

Neznamená to, že je zmatené. Dospělý může pokračovat ve svém jazyce a větu přirozeně zopakovat správně.

Neměli bychom doma přestat používat rodný jazyk, aby se dítě rychleji naučilo česky?

Ne. Rodiče by měli s dítětem mluvit jazykem, který dobře ovládají a ve kterém dokážou přirozeně vyjadřovat myšlenky, emoce i rodinné příběhy.

Dobře rozvinutý rodný jazyk dítěti nebrání v osvojování češtiny. Naopak vytváří důležitý základ pro rozvoj myšlení i dalšího jazyka.

Je běžné, že dítě po nástupu do české mateřské školy určitou dobu nemluví?

Ano, některé děti v novém jazykovém prostředí nejprve pozorují a poslouchají. Mohou již mnohému rozumět, ale ještě se necítí dostatečně jistě, aby začaly mluvit.

Dítě není vhodné nutit. Pomáhá jednoduchá řeč, názorné ukázky, obrázky, pravidelný režim, společná hra a ocenění každého pokusu o komunikaci.

Pomáhají vzdělávací videa a aplikace rozvoji řeči?

Mohou být příležitostným doplňkem, ale živou komunikaci nenahradí. Dítě se učí nejlépe při rozhovoru, společné hře, čtení, pohybu a skutečných zážitcích.

Při sledování vhodného obsahu je dobré být s dítětem, mluvit o tom, co vidí, a propojit téma se skutečným životem.

Kolik času bychom měli dítěti každý den číst?

Důležitější než přesný počet minut je pravidelnost. I deset až patnáct minut společného čtení denně má velkou hodnotu.

Nemusíte vždy přečíst celý příběh. Můžete si prohlížet obrázky, společně vyprávět nebo nechat dítě doplňovat známé části.

Co dělat, když dítě na otázku „Jak bylo ve školce?“ odpoví jen „dobře“?

Ptejte se konkrétněji:

„S čím sis dnes hrál?“

„Co tě rozesmálo?“

„Kdo seděl vedle tebe u oběda?“

„Bylo dnes něco těžké?“

Někdy však dítě po příchodu potřebuje nejprve odpočívat. Povídání může přijít přirozeně později při hře, koupání nebo před spaním.

Je normální, že dítě chce stále stejnou pohádku?

Ano. Opakování dítěti pomáhá zapamatovat si slovní spojení, děj i nové pojmy. Známý příběh mu také dává možnost doplňovat slova, předvídat další události a postupně ho samo převyprávět.

Co když dítě koktá nebo se často zadržává?

Přechodné zadržávání se může objevit v období rychlého rozvoje řeči. Dospělý by měl zachovat klid, nechat dítě domluvit a nedávat mu pokyny typu „mluv pomalu“ nebo „nadechni se“.

Pokud obtíže trvají, zhoršují se, dítě při mluvení viditelně bojuje nebo se začne komunikaci vyhýbat, je vhodné vyhledat odbornou konzultaci.

Kdy je vhodné obrátit se na odborníka?

Konzultace je vhodná zejména tehdy, když dítě:

- málo rozumí běžné řeči,
- nereaguje na oslovení nebo zvuky,
- téměř nekomunikuje,
- ztrácí již získané dovednosti,
- je mu dlouhodobě velmi obtížné rozumět,
- má výrazné obtíže ve všech jazycích, které používá,
- při mluvení prožívá napětí nebo strach,
- má dlouhodobě nezvyklý hlas,
- nebo když mají rodiče jednoduše pocit, že vývoj neprobíhá dobře.

Hlavní myšlenka 12. kapitoly

Rodičovská obava je dostatečným důvodem k tomu, aby se rodina poradila. Včasná konzultace může přinést uklidnění i potřebnou pomoc.

13. Hry, které rozvíjejí řeč

13 Hry, které rozvíjejí řeč

Rozvoj řeči může být součástí obyčejné hry. Dítě se nejlépe učí tehdy, když ho činnost baví, může být aktivní a nemá pocit, že je zkoušené.

Následující hry nevyžadují zvláštní pomůcky. Většinu z nich můžete hrát doma, venku, v autě i při čekání.

Hádej, co myslím

Dospělý popíše předmět, ale neřekne jeho název. „Je to kulaté, červené a roste to na stromě.“
Dítě hádá:
„Jablko.“

Potom si role vyměňte a nechte dítě, aby předmět popsalo samo.

Hra rozvíjí:

- slovní zásobu,
- popisování,
- porozumění,
- logické myšlení,
- schopnost vybrat důležité znaky.

Co se změnilo?

Položte před dítě tři až pět předmětů. Nechte ho, aby si je prohlédlo. Potom zavře oči a vy jeden předmět odeberete, přidáte nebo přemístíte.

Ptejte se:

„Co se změnilo?“

„Který předmět chybí?“

„Kde byl předtím?“

„Kam jsem ho přemístila?“

Hra podporuje paměť, soustředění a používání prostorových pojmů.

Tři věci

Zadejte dítěti jednoduchý úkol:

„Řekni tři věci, které jsou červené.“

„Řekni tři zvířata, která žijí v lese.“

„Řekni tři věci, které používáme v koupelně.“
„Řekni tři věci, které jsou měkké.“

U menších dětí stačí jedna nebo dvě odpovědi. Starší děti mohou vysvětlit, proč do dané skupiny předmět patří.

Popletené věty

Říkejte schválně nesmyslné věty:

„Ryba létá po obloze.“
„Boty si dáváme na ruce.“
„Polévku jíme vidličkou.“
„V zimě chodíme k moři stavět sněhuláka.“

Dítě má chybu najít a větu opravit.

Hra podporuje porozumění, pozornost a schopnost formulovat správnou větu.

Dokonči větu

Začněte jednoduchou větou a nechte dítě pokračovat:

„Když venku prší, tak...“
„Kdybych uměl létat...“
„Ve školce mám nejraději...“
„Když jsem smutný, pomůže mi...“
„Jednou se mi zdálo, že...“

Neexistuje jediná správná odpověď. Důležitá je chuť dítěte vyjádřit vlastní myšlenku.

Příběh po jedné větě

Dospělý začne:

„Jednoho dne našel malý medvěd před svým domem záhadnou krabici.“

Dítě přidá další větu a potom pokračuje dospělý. Příběh může být veselý, napínavý i úplně popletený.

Hra rozvíjí fantazii, návaznost děje a souvislé vyjadřování.

Co slyšíš?

Zavřete na chvíli oči a poslouchajte okolí.

Potom si řekněte:

- co bylo hlasité,
- co bylo tiché,
- co znělo blízko,
- co znělo daleko,
- který zvuk byl příjemný,
- který zvuk dítě nepoznalo.

Venku můžete poznávat ptáky, auta, vítr, kroky nebo zvony. Doma třeba vodu, hodiny, pračku nebo cinkání nádobí.

Zvukové hádanky

Napodobujte zvuky zvířat, dopravních prostředků nebo běžných činností.

„Mňau.“

„Brrrm.“

„Tik tak.“

„Šššš.“

„Ťuk ťuk.“

Dítě hádá a potom samo připraví zvuk pro dospělého.

U starších dětí můžete zvuk použít jako začátek příběhu:

„Co se asi stalo, když jsme uslyšeli hlasité bouchnutí?“

Slovní řetěz

Vyberte společné téma, například zvířata, jídlo nebo věci ve školce.

První hráč řekne:

„Pes.“

Další zopakuje první slovo a přidá své:

„Pes, kočka.“

Další pokračuje:

„Pes, kočka, králík.“

Řetěz může být tak dlouhý, jak dítě zvládne. Hra podporuje sluchovou paměť a soustředění.

Co patří k sobě?

Připravte dvojice předmětů nebo obrázků:

- hrnek a talířek,
- kartáček a pasta,
- čepice a rukavice,
- tužka a papír,
- klíč a zámek.

Dítě hledá dvojice a vysvětluje:

„Patří k sobě, protože...“

Starším dětem můžete nabídnout i méně jednoznačné kombinace a nechat je své rozhodnutí zdůvodnit.

Co sem nepatří?

Řekněte několik slov:

„Jablko, hruška, banán, ponožka.“

Dítě určí, co do skupiny nepatří, a vysvětlí proč.

Další příklady:

- pes, kočka, kůň, židle,
- talíř, hrnek, lžíce, autobus,
- červená, modrá, zelená, kulatá,
- běží, skáče, spí, žlutý.

Hledáme protiklady

Řekněte slovo a dítě hledá jeho opak:

- velký – malý,
- rychlý – pomalý,
- teplý – studený,
- mokrá – suchý,
- plný – prázdný,
- veselý – smutný.

Potom použijte dvojici ve větě:

„Velký pes běžel vedle malého pejska.“

Kdo nebo co jsem?

Jeden hráč si vybere zvíře, povolání nebo předmět. Ostatní pokládají otázky, na které lze odpovědět ano nebo ne.

„Jsi zvíře?“

„Žiješ v lese?“

„Máš čtyři nohy?“

„Jíš trávu?“

Dítě se učí vhodně formulovat otázky a postupně třídit získané informace.

Popiš mi cestu

Schovejte hračku a dítěti vysvětľujte, kudy k ní má dojít:

„Udělej dva kroky dopředu.“

„Otoč se doleva.“

„Podívej se pod židli.“

„Hračka je za krabicí.“

Potom si role vyměňte a nechte dítě navigovat vás.

Hra rozvíjí porozumění pokynům a prostorové pojmy.

Kufřík nebo taška na výlet

Řekněte dítěti, kam společně pojedete:

„Jedeme k moři.“

„Půjdeme do lesa.“

„Budeme spát u babičky.“

Dítě navrhuje, co si vzít s sebou, a vysvětluje proč.

„Vezmu si plavky, protože se budeme koupat.“

Hra podporuje plánování, vyjadřování příčiny a souvislé přemýšlení.

Obrázek vypráví

Vyberte obrázek z knihy, časopisu nebo rodinnou fotografii.

Ptejte se:

- Kdo je na obrázku?
- Kde se nachází?
- Co právě dělá?
- Co se stalo předtím?
- Co se stane potom?
- Jak se asi cítí?
- Co by mohl říkat?

Dítě nemusí odpovědět na všechny otázky. Nechte ho vyprávět vlastním způsobem.

Hra na obchod

Použijte potraviny, hračky nebo obrázky.

Dítě může být prodavačem nebo zákazníkem:

„Dobrý den, prosím dvě jablka.“

„Kolik stojí chléb?“

„Ještě něco si přejete?“

„Děkuji, na shledanou.“

Hra přirozeně rozvíjí slovní zásobu, zdvořilostní obraty a střídání rolí v rozhovoru.

Hra na telefon

Použijte dva hračkové telefony nebo jen ruce.

Můžete si hrát na:

- domlouvání návštěvy,
- volání babičce,
- objednání k lékaři,
- pozvání kamaráda,
- oznámení důležité zprávy.

Dítě se učí zahájit a ukončit rozhovor, představit se a srozumitelně sdělit, co potřebuje.

Kreslíme podle pokynů

Dospělý dítěti popisuje jednoduchý obrázek:

„Nakresli doprostřed papíru dům.“

„Vedle domu nakresli strom.“

„Nad stromem bude slunce.“
„Pod oknem nakresli květinu.“

Potom může dítě zadávat pokyny dospělému. Výsledné obrázky bývají často zábavné a ukazují, jak důležité je přesné vyjadřování.

Nejde o výkon

Při hrách dítě neopravujte po každé chybě a nesnažte se vždy dojít ke správnému výsledku. Hra má být především společným zážitkem.

Aktivitu ukončete dříve, než dítě ztratí zájem. Několik minut radostné hry má větší význam než dlouhé procvičování pod tlakem.

Hlavní myšlenka 13. kapitoly

Nejlepší řečová hra je ta, při které dítě zapomene, že se něco učí, protože si společný čas opravdu užívá.

14. Kam se obrátit, když potřebujete radu nebo pomoc

14. Kam se obrátit, když potřebujete radu nebo pomoc

Rodiče nemusí na své obavy zůstat sami. Pokud si nejste jistí vývojem řeči, sluchu, porozumění nebo celkové komunikace dítěte, můžete postupovat krok za krokem.

Není vždy nutné hned vědět, kterého odborníka dítě potřebuje. Důležité je popsat konkrétní obtíže a začít konzultací u člověka, který dítě zná nebo může doporučit další postup.

Učitelka mateřské školy

Učitelky sledují dítě v každodenních situacích:

- při rozhovoru,
- při volné hře,
- ve skupině dětí,
- při plnění pokynů,
- při vyprávění,
- při zpívání a říkadlech,
- při pohybových a tvořivých činnostech.

Mohou rodičům sdělit, jak dítě komunikuje ve školce, zda rozumí běžným pokynům, navazuje kontakt s vrstevníky a jak se jeho schopnosti postupně rozvíjejí.

Mateřská škola neposkytuje zdravotnickou diagnózu ani nenahrazuje klinickou logopedii. Může však dítě přirozeně podporovat, zaznamenávat jeho pokroky a doporučit rodičům další konzultaci.

Dětský lékař

Pediatr bývá vhodným prvním odborným kontaktem zejména tehdy, když rodiče pozorují:

- opožděný vývoj řeči,
- potíže s porozuměním,
- podezření na zhoršený sluch,
- opakované záněty uší,
- ztrátu již získaných dovedností,
- potíže s příjmem potravy nebo polykáním,
- výrazné změny hlasu,
- celkové vývojové obtíže.

Dětský lékař může posoudit zdravotní stav dítěte a podle potřeby doporučit další vyšetření.

Klinický logoped

Klinický logoped je zdravotnický odborník, který se zabývá diagnostikou a terapií poruch řeči, jazyka, hlasu, plynulosti řeči, komunikace a podle zaměření pracoviště také potíží s příjmem potravy a polykáním.

Je vhodné se na něj obrátit například tehdy, když dítě:

- má velmi omezenou slovní zásobu,
- obtížně rozumí,
- neskládá přiměřeně věku věty,
- je dlouhodobě obtížně srozumitelné,
- výrazně se zadržává,
- má nezvyklý nebo dlouhodobě chraplavý hlas,
- má potíže s pohyby jazyka, rtů nebo čelisti,
- má komunikační obtíže ve všech jazycích, které používá.

Před zahájením domácího nácviku konkrétních hlásek je vhodné počkat na odborné doporučení. Nesprávně prováděné procvičování může nevhodný způsob výslovnosti upevnit.

ORL a foniatrie

Vyšetření ušního, nosního a krčního lékaře nebo foniatra může být potřeba při podezření na:

- nedoslýchavost,
- opakované záněty uší,
- zvětšenou nosní mandli,
- dýchání převážně ústy,
- dlouhodobou huhňavost,
- chrapot nebo změnu hlasu,
- potíže se sluchem v hlučném prostředí.

Dítě může reagovat na některé zvuky, a přesto hůře rozlišovat řeč. Proto má při pochybnostech kontrola sluchu velký význam.

Pedagogicko-psychologická poradna

Pedagogicko-psychologická poradna pomáhá dětem, rodičům i školám v otázkách vzdělávání, školní připravenosti, chování, pozornosti, adaptace a dalších vzdělávacích potřeb.

Pro rodiny dětí navštěvujících mateřské školy na Praze 5 je k dispozici:

Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 5

Kuncova 1580/1, Praha 5 – Stodůlky

telefon: [251 611 803](tel:251611803) nebo [251 613 572](tel:251613572)

e-mail: poradna@ppp5.cz

Před návštěvou doporučujeme ověřit aktuální způsob objednání a spádovost pracoviště.

Speciálně pedagogické centrum

Speciálně pedagogické centrum poskytuje podporu dětem se zdravotním postižením nebo závažnějšími speciálními vzdělávacími potřebami, jejich rodinám a školám.

Podle zaměření se jednotlivá centra věnují například dětem:

- s poruchou autistického spektra,
- se sluchovým postižením,
- se zrakovým postižením,
- s tělesným nebo kombinovaným postižením,
- s významnými obtížemi v komunikaci.

Vhodné pracoviště pomůže podle konkrétních potřeb dítěte vyhledat mateřská škola, poradna nebo dětský lékař.

Raná péče

Raná péče je převážně terénní sociální služba určená rodinám s dětmi do sedmi let, jejichž vývoj je ohrožen nepříznivým zdravotním stavem nebo zdravotním postižením. Podpora může probíhat přímo v domácím prostředí rodiny a zaměřuje se nejen na dítě, ale i na rodiče.

Jednotlivá pracoviště rané péče mají rozdílné zaměření, proto je potřeba vybrat službu podle obtíží dítěte a místa bydliště.

Když se dítě učí česky jako další jazyk

Samotná neznalost češtiny není poruchou řeči. Dítě potřebuje čas, pravidelný kontakt s češtinou a bezpečné prostředí, ve kterém může nejprve poslouchat a později samo mluvit.

Odbornou konzultaci je vhodné zvážit tehdy, když má dítě výrazné potíže také ve svém rodném jazyce, například:

- málo rozumí členům rodiny,
- obtížně sděluje základní potřeby,
- má velmi omezenou slovní zásobu ve všech jazycích,
- ztrácí již získané komunikační dovednosti.

Při vyšetření vždy uveďte všechny jazyky, které dítě slyší a používá.

Co si připravit ke konzultaci

Odborníkovi pomůže, když rodiče dokážou popsat:

- co přesně je znepokojuje,
- jak dlouho obtíže trvají,
- co dítě dobře zvládá,
- jak rozumí jednoduchým pokynům,
- jak komunikuje doma a mezi dětmi,
- zda používá gesta,
- které jazyky slyší,
- zda mělo opakované záněty uší,
- zda se obtíže postupně zlepšují,
- zda některou schopnost ztratilo.

Můžete si před návštěvou zapsat několik konkrétních příkladů nebo krátkých dětských výroků.

Důležité upozornění

Tato brožura poskytuje obecné informace a praktické náměty pro rodiče. Nenahrazuje individuální vyšetření ani doporučení lékaře, klinického logopeda nebo jiného odborníka.

Hlavní myšlenka 14. kapitoly

Požádat o pomoc včas neznamená dítě nálepkovat. Znamená to dát mu podporu, kterou právě potřebuje.

15. Závěrečné slovo ředitelky školy

Každé dítě vstupuje do světa řeči svou vlastní cestou. Některé začne mluvit brzy a s velkou chutí, jiné nejprve dlouho pozoruje, naslouchá a potřebuje více času. Jedno dítě rádo vypráví, jiné komunikuje především při hře, pohybem, gestem nebo prostřednictvím obrázků.

Není důležité, aby všechny děti postupovaly stejně. Důležité je, aby měly dostatek příležitostí komunikovat, cítily se bezpečně a věděly, že jejich sdělení má pro dospělé význam.

Rozvoj řeči nevzniká jen při cíleném procvičování. Odehrává se především v každodenních chvílích:

- když si rodič s dítětem povídá cestou domů,
- když společně připravují jídlo,
- když si prohlíží knihu,
- když dítě vypráví svůj zážitek,
- když se dospělý zastaví a skutečně mu naslouchá,
- když rodina zpívá, směje se a vzpomíná,
- když si dítě hraje s ostatními dětmi.

Právě v takových chvílích si dítě vytváří slovní zásobu, učí se porozumět druhým, pojmenovávat své pocity a vyjadřovat vlastní myšlenky.

Rodina a mateřská škola jsou partneři

Rodina zná dítě od jeho narození. Ví, co má rádo, co ho uklidňuje, jak komunikuje doma a jaké zkušenosti si přináší.

Mateřská škola dítě sleduje v jiném prostředí – mezi vrstevníky, při společné hře, vzdělávacích činnostech, řešení problémů i každodenním dorozumívání.

Když rodina a mateřská škola spolu otevřeně komunikují, mohou dítě podporovat citlivěji a účinněji. Mohou sdílet jeho pokroky, včas zachytit případné obtíže a hledat společný postup.

Nebojte se učitelek ptát a sdělovat jim své postřehy. Stejně tak je důležité přijímat jejich pozorování jako součást společné péče o dítě.

Každý jazyk dítěte má hodnotu

V naší mateřské škole se setkávají děti z různých rodin, kultur a jazykových prostředí.

Rodný jazyk dítěte je důležitou součástí jeho identity, rodinných vztahů a životního příběhu. Zároveň chceme dětem pomáhat, aby si postupně osvojily češtinu, cítily se jistě mezi ostatními a mohly se plně zapojovat do života mateřské školy.

Vícejazyčnost nevnímáme jako překážku. Je to zkušenost, která může dítě obohatit, pokud má dostatek podpory, času a příležitostí jednotlivé jazyky používat.

Nehledejme chyby, ale možnosti

Každé dítě má silné stránky, na kterých lze stavět. Jedno si dobře pamatuje písničky, jiné rádo vypráví podle obrázků, další se nejlépe vyjadřuje při pohybu nebo tvořivé hře.

Při podpoře řeči proto není nejdůležitější hledat, co dítě ještě neumí. Mnohem důležitější je všimnout si:

- co ho zajímá,
- kdy nejvíce komunikuje,
- co mu pomáhá porozumět,
- v čem se cítí úspěšné,
- jaký pokrok udělalo oproti dřívějšímu.

Dítě, které zažívá úspěch a přijetí, má větší chuť zkoušet nové věci a komunikovat.

Děkujeme, že s námi spolupracujete

Děkujeme rodičům, kteří dětem čtou, zpívají, naslouchají jim, odpovídají na jejich otázky a sdílejí s nimi každodenní zážitky.

Děkujeme také za důvěru, se kterou své děti svěřujete naší mateřské škole.

Naším společným cílem je, aby každé dítě mohlo vyrůstat v prostředí, kde se může ptát, vyprávět, objevovat, dělat chyby a postupně získávat jistotu ve vlastním vyjadřování.

Hlavní myšlenka 15. kapitoly

Naslouchejme dětem dnes, aby se zítra nebály mluvit.

Mgr. Dagmar Trčková, MBA

ředitelka školy